

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ
KLEBELSBERG KUNO-ÖSZTÖNDÍJ
<2021>

A kutató neve
Dr. Wencz Balázs
A kutatás témája
Az MSZMP és az SED pártdelegációinak látogatásai a Német Demokratikus Köztársaságban és Magyarországon 1956–1989 között A kutatás legfőbb célja, hogy minden részletre kiterjedően feltárja a Magyar Szocialista Munkáspárt¹ és a Sozialistische Einheitspartei Deutschlands² közötti pártkapcsolatokat, különös tekintettel a legfelsőbb szintű találkozókra, illetve a különböző delegációk látogatására és az ekkor körvonalazódott megállapodásoknak az ismertetésére. A kétoldali találkozókról készült feljegyzések, továbbá az úgynevezett „munkadelegációk” utazásairól szóló összefoglalók és emlékeztetők, esetenként az állampártok vezetőinek négy szemközti megbeszéléseit szó szerint közlő feljegyzések, a hivatalos pohárköszöntők német és magyar nyelven fennmaradt példányai számos újdonsággal egészíthetik ki eddigi tudásunkat. A delegációk látogatásait dokumentáló források az előkészületeket, a részletes programokat, és esetenként a gépkocsibeosztásokat illetve a szálláshelyekkel kapcsolatos információkat is tartalmazzák. A kutatásom főbb csomópontjai: <i>I. Az állampártok (MSZMP és az SED) szervezeti felépítése</i> <i>II. A MSZMP és az SED közötti pártkapcsolatok 1956 és 1989 között</i> • <i>Legfelsőbb szintű találkozók</i> • <i>Delegációk Kelet-Németországban és Magyarországon</i> • <i>Gazdasági, kereskedelmi, és kulturális együttműködés</i> • <i>Magyarország munkaerőexportjának kérdése</i> • <i>A KISZ és az FDJ közötti együttműködés keretei</i>

¹ A Magyar Szocialista Munkáspárt a magyarországi Kádár-korszak uralkodó pártjaként működött az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követően egészen az 1989-es rendszerváltásig. Állampártként az MSZMP kezében volt a tényleges hatalom, a párt irányított és ellenőrzött mindent – a szigorúan vett magánszféra kivételével.

² A Sozialistische Einheitspartei Deutschlands 1946-ban alakult meg Németország szovjet megszállási övezetében. Az 1949. október 9-én megalakult Német Demokratikus Köztársaság állampártjaként működött, annak politikai vezető ereje volt egészen az 1989-ben bekövetkezett német egyesítésig.

- *A testvérmegyei kapcsolatok alakulása az 1970-es 1980-as években*
- *A két párt káderpolitikája*

III. Az MSZMP és az SED szerepe a német egység létrejöttében (1988-1989)

A fenti tematika közül a legfelsőbb szintű találkozókat emelném ki, hiszen ezek során Kádár János, 1988 májusától pedig Grósz Károly is több alkalommal tudott a Sozialistische Einheitspartei Deutschlands mindenkori első titkárával a két országot érintő legfontosabb kérdések kapcsán egyeztetni, és számos, mindkét ország belpolitikájára hatással bíró hosszútávú megállapodást kötni.

A kutatás helyszíne

ország, város	Németország, Berlin
intézmény(ek)	Politisches Archiv des Auswärtigen Amts

A kutatás ideje

2021. július 26. – 2021. augusztus 25.

A kutatott gyűjtemények, az átnézett iratok, dokumentumok és a találatok rövid ismertetése (tételes találati jegyzék nélkül)

Az egy hónapos berlini kutatómunka során a kutatási tervemben megfogalmazottak szerint a Politisches Archiv des Auswärtigen Amtsban folytattam alapkutatásokat. A levéltár teljes iratanyagához igen részletes, online elérhető segédlet tartozik, melyet regisztrációt követően a <https://politisches-archiv.diplo.de/invenio/login.xhtml> oldalon érhetünk el.

A raktárakban őrzött eredeti dokumentumok kikérése számítógépes rendszeren keresztül történik. A Deutsche Demokratische Republik fondfőcsoport számos irategyüttese tartalmaz a kutatási témával kapcsolatos, 1956 és 1989 között keletkezett iratokat. Az MSZMP és az SED, továbbá a két ország kapcsolatára vonatkozó akták szinte mindegyikét sikerült feltárnom, az iratokról pedig jó minőségű felvételeket készítettem (kb. 5900 fotó).

A források teljes mértékben kiegészítik a 2019. év nyarán – szintén Klebelsberg Kuno ösztöndíj keretében – a Bundesarchivban feltárt iratokat, különösen az 1980-as évek második felének tekintetében. A kétoldali találkozók mellett számos dokumentum foglalkozik a gazdasági és a kulturális kapcsolatokkal, illetve az NDK-magyar munkaerőexport kérdésével és a különböző szervezetek közötti együttműködésekkel is.

Kiemelkedő forrásértékkel bírnak az 1980-as évek első titkári találkozóiáról (Kádár-Honecker, Grósz-Honecker) készült feljegyzések, tervek és összefoglalók, továbbá az ekkor körvonalazódott együttműködési megállapodások.

A kutatás során az alább felsorolt dokumentumokat néztem át:

M 1 – Zentralarchiv

A/15169; A/15270; A/15271; A/16264; A/16265; A/16281; A/ 16289
C/4476; C/4499; C/4910; C/257-76; C/258-72; C/259-72; C/260-72; C/261-72; C/262-72;
C/283-72; C/293-72; C/294-72; C/303-72; C/311-72; C/312-72; C/313-72; C/491-71; C/492-
71; C/494-71; C/498-71; C/499-71; C/503-71; C/514-71; C/530-71; C/531-71; C/532-71;
C/533-71; C/534-71; C/535-71; C/541-73; C/622-76; C/623-76; C/624-76; C/629-74; C/634-
76; C/646-76; C/659-76; C/660-76; C/661-76; C/662-76; C/663-76; C/667-76; C/670-76;
C/672-76; C/678-76; C/681-76; C/682-76; C/688-76; C/689-76; C/690-76; C/691-76; C/693-
76; C/694-76; C/700-76; C/714-76; C/775-75; C/790-70; C/815-75; C/819-75; C/866-75;
C/999-75; C/1066-75; C/1067-75; C/1106-72; C/1174-74; C/1311-77; C/1519-74; C/1525-
74; C/1527-74; C/1528-74; C/1530-74; C/1531-74; C/1790-76; C/1792-76; C/1794-76;
C/1921

M 15 – Protokoll

146295; 156295; 158195

M 39 – Benachbarte Länder und Ungarn

27709; 30409; 30509; 31709; 32109; 34709; 34909; 35109; 35209; 35309; 35909; 36009;
36109; 36609; 36709; 37009; 37209; 37309; 37409; 41009; 41109; 41209; 41309; 41409;
41509; 42209; 42309; 42409; 42509; 43109; 43209; 43409; 43609; 43709; 44409; 44509;
44609; 45409; 45609; 47309; 47409; 47509; 47609; 47709; 47809; 47909; 48009; 48109;
48209; 48309; 48809; 133884; 134084; 156186

M 95 – Zentrale Mikrofilmstelle

1511; 2220; 2509; 3110; 3672; 4869; 6375; 6553; 8572; 10919; 11803

MAV 20 BUDAPEST – Botschaft Budapest

158986; 160883

A kutatás módszere
A kutatási tervemben megfogalmazottak szerint az elsődleges célom az volt, hogy a Politisches Archiv des Auswärtigen Amts témámra vonatkozó iratait feltárjam. Ennek megfelelően elsősorban a kétoldali kapcsolatokkal (politikai-, gazdasági-, és kulturális) foglalkozó iratokat, a Magyar Szocialista Munkáspárt belső életét értékelő feljegyzéseket, illetve a legfelsőbb szintű találkozók dokumentációit néztem át. A kutatómunka során átnézett iratok jelentős részét lefotóztam, s ezek mindegyikéhez darabszintű jegyzéket készítettem, melyet a beszámoló mellékleteként csatolok.
A kutatási eredmények hasznosítása (pl. előadás, publikáció) és az esetleges további lehetőségek
• A Politsches Archiv des Auswärtigen Amtsban idén feltárt levéltári forrásokkal kiegészítem a Bundesarchiv és a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára már kikutatott iratanyagát, s így lehetőségem lesz november első hetében lezárni az „MSZMP és az SED pártkapcsolatai 1988 és 1989 között” címet viselő tanulmányom kéziratát. • 2022 márciusának végéig újabb tanulmány elkészítését és leadását tervezem, melynek munkacíme: „Erich Honecker 1985. évi magyarországi látogatása” Úgy vélem, a németországi levéltárak őrizetében lévő, az MSZMP és az SED pártkapcsolataira vonatkozó források feltárását mindenképpen érdemes folytatni. Amennyiben lesz rá lehetőségem a Bundesarchiv Berlin-Lichterfelde részlegében található kétoldali gazdasági kapcsolatok elemzését tartalmazó fondokat, illetve a külképvisleteken keletkezett aktákat a közeljövőben szeretném majd átnézni. A két párt kapcsolattörténetének további kutatása során érdemes lenne összehasonlítani az MSZMP és az SED káderpolitikája mellett, a pártapparátusoknak az összetételét, illetve a két állampárt belső fegyelmi eljárásainak a menetét is.
Az ösztöndíjjal kapcsolatos gyakorlati észrevételek (beleértve a leendő ösztöndíjasok számára hasznos tanácsokat)
A Politisches Archiv des Auswärtigen Amtsban nagyfokú segítőkészséget tapasztaltam a levéltáros kollégák részéről. Az iratanyag referensei közül külön kiemelném Karolin Wendt kolléganőt, akivel 2019 novembere óta tartom a kapcsolatot, és akitől a felmerült kérdéseimre szinte minden esetben azonnal választ is kaptam.

A COVID-19 miatt jelentős változások történtek a korábbi nyitvatartási időpontokban, hiszen – az előzetes regisztrálást követően – hétfőtől péntekig minden nap egységesen délelőtt 9-12, délután pedig 13-16 óra között tart nyitva a levéltár kutatóterme.

A levéltári kutatással kapcsolatban mindenképpen említésre méltó az, hogy a kikért dokumentumokról díjfizetés nélkül készíthetők el a felvételek.

Esztergom, 2021. október 11.

Dr. Wencz Balázs

Mellékletek:

- *Hungarikajelentés*
- *Hungarika-kataszter adatlapok*
- *Darabszintű iratjegyzékek*